

BURDUR İLAHİYAT DERGİSİ

Burdur Theology Journal

(Haziran / June 2024) Sayı 8 | e-ISSN: 2980-2407

Kötülüğün Sıradanlaştırılması: Gazze Soykırımı Bağlamında Psikolojik Bir Analiz

The Banalization of Evil: A Psychological Analysis in the Context of the Gaza Genocide

Orhan GÜRSU

<https://orcid.org/0000-0002-7478-371X>

orhangursu1@gmail.com

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi | <https://ror.org/04xk0dc21>

Prof. Dr., İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi, Burdur, Türkiye

Prof. Dr. Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Faculty of Theology, Department of Psychology of Religion, Burdur, Türkiye

Atıf | Cites As

Gürsu, Orhan. "Kötülüğün Sıradanlaştırılması: Gazze Soykırımı Bağlamında Psikolojik Bir Analiz". *Burdur İlahiyat Dergisi* 8 (Haziran 2024), 130-149.

<https://doi.org/10.59932/burdurilahiyat.1476096>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü/Article Types	: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received	: 30 Nisan/April 2024
Kabul Tarihi/Accepted	: 07 Haziran/June 2024
Yayın Tarihi/Published	: 28 Haziran/June 2024

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. Orhan GÜRSU.

Çıkar Çatışması/Conflicts of Interest: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / The author(s) has no conflict of interest to declare.

Finansman/Grant Support: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır. / The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Etik Bildirim/Complaints: ifd@mehmetakif.edu.tr

Telif Hakkı & Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

The Banalization of Evil: A Psychological Analysis in the Context of the Gaza Genocide

Abstract

Extensive research has been conducted on the underlying conditions and causes of genocide and mass violence in an attempt to understand the reasons behind the evil behaviour of people against each other. The fact that violent and evil nations like Israel have a history of aggression and have cultures that glorify violence is another important issue that needs to be emphasised. In this study, the psychological mechanisms by which ordinary evil in daily life is transformed into extraordinary evil are questioned in the context of the genocide committed by Israel in Gaza. In this context, an analytical attempt was made based on the "Five-step Identity Model in the Development of Collective Hate" created by Reicher, Haslam and Rath (2008). In the first part of the study, the historical and psychological background of the banality of evil is analysed. In the second part, each of the stages of identification, exclusion, threat, virtue and the sanctification of destruction, which are based on the "Five-step Identity Model in the Development of Collective Hate", is studied in the context of the genocide committed by Israel. Founded on Zionist principles, the State of Israel, with the concepts of "chosen nation" and "chosen race" emphasised in its sacred texts, has instilled in its supporters the belief that they are superior to other nations because they have been divinely chosen. This has naturally led to the targeting of Palestinian Muslims as the marginalised group living in the region. Since 1948, Israel has systematically occupied lands that do not belong to it, resulting in the massacre or forced displacement of Muslim inhabitants. In committing this collective evil, Israel has sought to justify the war by claiming that it must kill Muslims in Gaza in order to preserve its own existence and survival. While committing this immoral evil and genocide, Israel claimed that it was not acting in the name of evil, but in the name of protecting its own virtues. The Zionist regime and its supporters have shown a remarkable lack of shame in this genocide in which thousands of innocent children, pregnant women and innocent civilians were slaughtered. The psychological mechanisms used by the Zionist regime to trivialise the evil it has committed do not solve the problem, but only deepen it. As a solution proposal, the two-state system should be implemented as soon as possible, Israel should return to the borders before 1967, the decisions taken by international courts should be implemented, and the Zionist regime and the US and Western countries that support it should be tried for the crimes of supporting genocide. Since the Nazi genocide of the Jews occupies an important place in the academic literature on the issue of genocide, the theories and theories put forward are always in this vein. Interestingly, the so-called genocide perpetrated by Turkey against the Armenians, followed by the Bosnian and Rwandan genocides, seem to be the most frequently covered genocides. It is quite remarkable that there is no serious study on the numerous genocides committed by the USA and Western countries. This phenomenon, which can also be read as the instrumentalisation of science to cover up evil, needs to be examined separately. Similarly, although the systematic evil perpetrated by Israel in Palestine since 1948 has reached the level of genocide, studies on this subject are almost non-existent. It is hoped that the study based on the Five-step Identity Model in the Development of Collective Hatred method will contribute to the limited literature in this field.

Keywords: Psychology of Religion, Evil, Genocide, Israel, Gaza, Five-step Identity Model in the Development of Collective Hatred.

Kötülüğün Sıradanlaştırılması: Gazze Soykırımı Bağlamında Psikolojik Bir Analiz

Öz

Soykırımın ve kitlesel şiddetin altında yatan temel koşullar ve nedenleri hakkında kapsamlı araştırmalar yapılmış, insanların birbirlerine karşı sergiledikleri kötülüklerin altında yatan sebepler anlaşılmasına çalışılmıştır. İsrail gibi şiddete başvuran, kötülük sergileyen milletlerin saldırganlık geçmişine ve şiddeti yücelten kültürlerle sahip olması soykırım ve kitlesel şiddet bağlamında değerlendirilmesi gereken önemli bir husustur. Bu çalışmada gündelik hayattaki sıradan kötülüğün hangi psikolojik mekanizmalarla sıra dışı kötülük haline getirildiği İsrail'in Gazze'de uyguladığı soykırım bağlamında sorgulanmıştır. Bu meyanda Reicher, Haslam ve Rath (2008) tarafından oluşturulan "Kolektif Nefretin Gelişmesinde Beş Aşamalı Kimlik Modeli" temel alınarak bir çözümlene denemesi yapılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde kötülüğün sıradanlığının tarihsel ve psikolojik arka planı incelenmiştir. İkinci bölümünde ise "Kolektif Nefretin Gelişmesinde Beş Aşamalı Kimlik Modeli" temelinde yer alan; *özdeşleşme, dışlama, tehdit, erdem ve yok etmenin kutsanması* aşamalarının her biri İsrail'in gerçekleştirdiği soykırım bağlamında işlenmiştir. Siyonist temeller üzerine kurulan İsrail devleti, kutsal metinlerinde vurgulanan "seçilmiş ulus" ve "seçilmiş ırk" kavramlarıyla taraftarlarına ilahi olarak seçtikleri için üstün oldukları inancını aşılamıştır. Bu da tabiatıyla bölgede yaşayan dışlanan grup olarak Filistinli Müslümanların hedef alınmasına yol açmıştır. 1948'den bu yana İsrail, kendisine ait olmayan toprakları sistematik bir şekilde işgal ederek Müslüman sakinlerin katledilmesine ya da göçe zorlanmasına neden olmuştur. İsrail bu kolektif kötülüğü işlerken, kendi varlığını ve bekasını korumak için Gazze'deki Müslümanları öldürme zorunluluğunu öne sürerek savaşı meşrulaştırmaya çalışmıştır. İsrail bu ahılsız kötülüğü ve soykırımı işlerken kötülük adına değil, kendi erdemlerini korumak adına hareket ettiğini ileri sürmüştür. Binlerce masum çocuğun, hamile kadının ve masum sivilin katledildiği bu soykırımda siyonist rejim ve destekçileri kayda değer bir utanç eksikliği sergilemiştir. Siyonist rejimin işlediği kötülüğü sıradanlaştırmak için başvurduğu psikolojik mekanizmalar sorunu çözmediği gibi daha da derinleştirmiştir.

Çözüm önerisi olarak iki devletli sistemin bir an önce hayata geçirilmesi, İsrail'in 1967'den önceki sınırlara geri dönmesi, uluslararası mahkemelerin aldıkları kararların uygulanması, Siyonist rejim ile buna destek olan başta ABD ve Batılı ülkelerin soykırımı destek olma suçlarıyla yargılanmaları gerekmektedir. Soykırımı ilişkin akademik literatürde Nazilerin Yahudilere uyguladığı soykırım önemli bir yer tuttuğu için ortaya atılan teori ve kuramlar hep bu minvalde işlenmektedir. İkinci sırada ilginç bir şekilde Türkiye'nin Ermenilere yaptığı sözde soykırım ve sonrasında ise Bosna ve Ruanda soykırımları en fazla işlenmiş görünmektedir. ABD ve Batılı ülkelerin gerçekleştirdiği sayısız soykırımlara ilişkin ciddi bir çalışmanın olmaması dikkat çekicidir. Bilimin kötülüğün örtülmesi için araçsallaştırılması olarak da okunabilecek bu olgunun ayrıca incelenmesi gerekmektedir. Benzer şekilde İsrail'in 1948'den bu yana Filistin'de uyguladığı sistematik kötülük, soykırım boyutuna ulaşmış olmasına rağmen bu konudaki çalışmalar yok denecek kadar azdır. Kolektif Nefretin Gelişmesinde Beş Aşamalı Kimlik Modeli metodu baz alınarak gerçekleştirilen çalışmanın, bu alandaki sınırlı literatüre katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Kötülük, Soykırım, İsrail, Gazze, Kolektif Nefretin Gelişmesinde Beş Aşamalı Kimlik Modeli.

GAZZELİ MAZLURLARA İTHAFEN...

Giriş

Yahudi kökenli Amerikalı siyaset bilimci ve Holokost mağduru Hannah Arendt, *Kötülüğün Sıradanlığı: Eichmann Kudüs'te*¹ adlı kitabında Nazi Almanya'sı döneminde milyonlarca Yahudi'nin toplama kamplarına, ölüme gönderilmesinden sorumlu bireylerden biri olan Adolf Eichmann'ın 1961 yılında Kudüs'teki yargı sürecini incelemiştir. Bu davaya gözlemci ve The New Yorker gazetesinin muhabiri sıfatıyla katılan Arendt, dava sürecinde kötülüğe ilişkin izlenimlerini “kötülüğün sıradanlığı” kavramı ile ileri sürmüştür. Ona göre kötülüğün kaynağı düşünce yoksunluğu ya da fikirsizliktir.² Dahası kötülük nadir rastlanan bir şey değildir. Eichmann bireyselliğini yitirmiş, hayatı boyunca hep çeşitli kurumların parçası olmuş ve kendisini bu kurumlar üzerinden tanımladığı için kötüdür. Arendt, Eichmann'ın suçsuz olduğunu söylemediği gibi iyi bir insan olduğunu da söylememiştir. O'na göre Eichmann sıradan biridir. Nazilerin elinde bu ortalama insan tabiatından sıra dışı bir kötülük çıkarılmıştır. Asıl hazin olan ise tüm bu soykırım gerçekleşirken insanların Nazi ideolojisine ve lider kültüne ses çıkarmayarak seyirci kalmalarıdır. İlginç bir şekilde bu kitle Holokost'a dair gerçekler ortaya çıkınca bu sefer de Nazilerin kötü oldukları dışında bir şey duymak istemediler.³ Arendt'in bu boyutta bir kötülüğü “sıradan” şeklinde tanımlaması sonraki yıllarda literatürde çeşitli tartışmalara yol açmıştır.⁴ Hatta Arendt'in bu terimi icat etmesinden bu yana başka hiçbir felsefi fikrin bu kadar tartışma yaratmadığını ileri sürenler bile olmuştur.⁵

Kuşkusuz Holokost'a yönelik anlama çabaları sadece Arendt tarafından dile getirilmedi. Geçmiş 20. yüzyılın başlarına dayanan sosyal psikoloji bilim alanı da bu kötülük probleminin psikolojik gerekçelerini, temellerini anlamaya çalışmıştır. Sosyal psikolojinin öncüleri arasında yer alan Yahudi kökenli ve Holokost'ta aile bireylerini kaybeden Kurt Lewin, Solomon Asch, Stanley Milgram ve Henri Tajfel, Holokost'u anlamak için deneysel çalışmalar yapmışlardır.⁶ Özellikle Stanley Milgram'ın 1960'larda gerçekleştirdiği deneysel çalışmaları, güç ilişkileri, otoriteye itaat ve bunların potansiyel olarak yıkıcı sonuçlarının anlaşılmasına büyük katkıda bulunmuştur. Milgram ve Holokost'ta ailelerini kaybeden diğer Yahudi akademisyenler (Kurt Lewin, Solomon Asch, Henri Tajfel) sosyal psikolojinin öncüleri olarak kabul edilirler. Bu dört Yahudi bilim insanının çalışmaları sosyal psikoloji alanına ciddi bir şekilde yön vermiştir.⁷ Bu isimlerin çalışmalarında ortaya koymaya çalıştıkları mesaj ise oldukça basit ve açıktır: Otoriteye itaat eden insanlar eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmeyi bırakırlar. İktidar

¹ Hannah Arendt, *Kötülüğün Sıradanlığı: Eichmann Kudüs'te*. Çev: Ö. Çelik. İstanbul: Metis Yayınları (2014).

² Hannah Arendt, *Kötülüğün Sıradanlığı: Eichmann Kudüs'te*:282; , E. Wilson Aronson, T. D., Akert, R. M., &Gündüz, O., *Sosyal psikoloji*. (İstanbul: Kaknüs Yayınları., 2012), 475.

³ Serdar Kaya, *Endokrinasyon* (İstanbul: Liberus yay, 2023), 83.

⁴ Leonard Berkowitz, “Evil Is More Than Banal: Situationism and the Concept of Evil”, *Personality and Social Psychology Review* 3/3 (1999), 246-253; Jan De Vos, “From Milgram to Zimbardo: The Double Birth of Postwar Psychology/Psychologization”, *History of the Human Sciences* 23/5 (Aralık 2010), 156-175; Ann Kerwin, “Beyond the Banality of Evil: Conscience, Imagination and Responsibility”, ed. Cecile Rozuel, *Journal of Management Development* 31/5 (18 Mayıs 2012), 502-514; Johannes Lang, “Against Obedience: Hannah Arendt's Overlooked Challenge to Social-Psychological Explanations of Mass Atrocity”, *Theory & Psychology* 24/5 (Ekim 2014), 649-667; Lothane, Henry Zvi., *The lie of the banality of evil: Hannah Arendt's fatal flaw. In Ethics of Evil* (Routledge, 2018); Paulina Segarra - Ajnesh Prasad, “How Does Corporeality Inform Theorizing? Revisiting Hannah Arendt and the Banality of Evil”, *Human Studies* 41/4 (Aralık 2018), 545-563; Margarida Amaral, “The Banality of Evil: Controversy and Complexity of a Concept”, *Gaudium Sciendi*, (01 Aralık 2019), 49-66 Páginas.S. Alexander Haslam - Stephen Reicher, “Beyond the Banality of Evil: Three Dynamics of an Interactionist Social Psychology of Tyranny”, *Personality and Social Psychology Bulletin* 33/5 (Mayıs 2007), 615-622.

⁵ Segarra - Prasad, “How Does Corporeality Inform Theorizing?”

⁶ Harry Reis,T., *A Brief History of Social Psychology* (Advanced Social Psychology: The State of the Science, 2019), 9.

⁷ Todd Bridgman - Stephen Cummings, “How Ideology Shapes What We Teach about Authority: A Comparative Analysis of the Presentation of Milgram's Experiments in Textbooks”, *Academy of Management Learning & Education* 22/2 (Haziran 2023), 293-311.

konumundakilerin otoriteyi kötüye kullanmasını içeren bu deneysel çalışmalar, sonraları pek çok Yahudi sosyal bilimci tarafından farklı deneysel metotlarla uygulanmıştır.

Bu alandaki öncü çalışmalardan birisi de 1971 yılında Philip Zimbardo'nun 'Stanford Hapishanesi' deneyi olarak görülebilir. Stanford'daki psikoloji binasının bodrum katında oluşturulan sahte bir hapishanede karışık bir biçimde "tutuklu" ve "gardiyan" olarak seçilen deneklerin yer aldığı araştırmada gardiyan rolündeki deneklerin rollerini abartarak baskı ve tacize varan davranışlar sergilemeleri neticesinde deney planlanandan erken sonlandırılmıştır. Zimbardo netice olarak, içinde bulunduğumuz koşulların davranışlarımız üzerinde oldukça güçlü bir etkiye neden olabileceği düşüncesini dile getirmiştir.⁸ Zimbardo, Stanford Hapishanesi deneyindeki katılımcıların davranışları ile Ebu Gureyb de Amerikalı askerler tarafından Müslüman mahkumlara sergilenen tacizler, tecavüzler arasındaki çarpıcı benzerlikler üzerine durmuş ve tespitlerini *The Lucifer Effect* adıyla kitaplaştırmıştır.⁹ Zimbardo'ya göre, işkenceye dolaylı olarak göz yuman ve Ebu Gureyb hapishanesinde olup bitenlerden gözlerini kaçırarak askeri liderler, işlenen suçların başlıca sorumlularıdır. O, tahlillerinde, Amerikan askerlerini yozlaştıran ve bu kötü sistemi yaratanların askeri komuta kademesi ve Bush yönetimi olduğunu açıkça ortaya koymuştur.¹⁰

Bu çalışmanın amacı Holokost'la birlikte 1948 yılından itibaren uzun bir zamana yayılmış, genelde Filistin özelde ise Gazze topraklarında benzer bir soykırımın olduğu gerçeğini ortaya koymaktır. Açıklamamız gereken bir diğer husus ise çalışma boyunca ele alınan Yahudi kimliğine yönelik görüşlerin bütün Yahudileri kapsamadığı, sadece Siyonist kesim ile sınırlı olduğudur. Nitekim Gazze'ye yapılan soykırım sürecinde Siyonist olmayan Yahudi topluluklarının İsrail aleyhine gösteri düzenledikleri ve Siyonist Yahudilerin görüşlerine karşı çıktıkları bilinmektedir. Çalışmamızın geri kalan kısmında Reicher, Haslam ve Rath tarafından oluşturulan "Kolektif Nefretin Gelişmesinde Beş Aşamalı Kimlik Modeli"nde yer alan *özdeşleşme, dışlama, tehdit, erdem ve yok etmenin kutsanması* aşamalarının¹¹ İsrail tarafından Gazze'deki Müslümanlara uygulanan soykırımda nasıl vuku bulduğu analizine yer verilmiştir.

1. Kolektif Nefretin Gelişmesinde Beş Aşamalı Kimlik Modeli

Reicher, Haslam ve Rath,¹² beş aşamalı kimlik modellerinin analizini büyük oranda Holokost üzerinden örnekler vererek yürütmüşlerdir. Buna gerekçe olarak da 20. yüzyıla damgasını vuran en önemli olgunun Holokost olduğu görüşünü ileri sürmüşlerdir. Bu düşünce sadece adı geçen yazarlara ait değildir. Soykırıma yönelik literatür incelendiğinde çalışmaların neredeyse tamamında bu iddianın dile getirildiğine, bir anlamda bilimin araçsallaştırıldığına şahit oluruz. Aynı şekilde Siyonist Yahudiler, Holokost'un eşsiz olduğunu, bu zulmün sadece kendilerine uygulandığını her fırsatta dillendirmekten vazgeçmezler. Oysa Yahudi kökenli akademisyen Norman Finkelstein (2010) *Holokost Endüstrisi: Yahudilerin Çektiği Çilelerin İstismarı* adlı kitabında¹³ bu görüşün ne kadar temelsiz ve ranta çevrili olduğunu delilleriyle ortaya koymaktadır. Hatta kendisi de bir Yahudi olan Bauman, Holokost'a yönelik

⁸ Detaylı bilgi için bkz. URL-2, <https://web.archive.org/web/20141007120927/http://documentaryheaven.com/the-stanford-prison-experiment/>

⁹ Philip G. Zimbardo, *The Lucifer Effect: Understanding How Good People Turn Evil* (New York: Random House Trade Paperbacks, 2008).

¹⁰ Eric Wargo, "Bad Apples or Bad Barrels? Zimbardo on 'The Lucifer Effect'", *APS Observer* 19 (2006).

¹¹ Stephen Reicher vd., "Making a Virtue of Evil: A Five-Step Social Identity Model of the Development of Collective Hate", *Social and Personality Psychology Compass* 2/3 (Mayıs 2008), 1313-1344.

¹² Reicher vd., "Making a Virtue of Evil".

¹³ Norman Finkelstein. G., *Holokost Endüstrisi: Yahudilerin Çektiği Çilelerin İstismarı* (İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2010).

şu tespitlere yer vermektedir: “Büyük çoğunlukla, kamunun bilincinde Yahudilerin ve yalnızca Yahudilerin başından geçmiş bir trajedi olarak çökelmiş ve bu nedenle diğerleri açısından üzüntü, acıma duygusu, belki de özür dileme isteği uyandıran, ama bundan fazlasını içermeyen bir şey olarak görülmüştü.”¹⁴ Öte yandan Yahudilerin yaşadığı Holokost’u basitleştirmenin de yersiz bir çaba olduğu düşünülmelidir. En nihayetinde insanlığa karşı işlenen her suç, katliam ve soykırımın karşısında durmanın insan olmanın bir gereği olduğunu belirlemekte fayda var. Fakat acıyı, seçilmiş bir travma haline getirip acı yarıştırmanın hiçbir bireye, ulusa, ırka, inanca faydasının olmadığı da aşikardır. Finkelstein’in ifadesiyle: “Bizim çektiklerimiz ile onların çektikleri arasında ahlaki bir ayırım yapmanın kendisi de ahlaki bir sahtekârlıktır.”¹⁵

Staub,¹⁶ Arendt’ten ilhamla kötülük yapan, katliam ve soykırım gerçekleştiren kişilerin birer psikopat olmadıklarını ve yaptıkları şeylerin ne kadar kötü olduğu düşüncesinden ziyade bunun doğru olduğuna inandıkları için bu eylemleri gerçekleştirdiklerini savunuyordu. Dahası bu kötülükleri işleyen sıradan caniler, bilerek veya bilmeyerek kötülüğü erdeme çevirmenin yolunu da bulmuşlardı. Bu açıklamalardan sonra Reicher, Haslam ve Rath’ın¹⁷, *Kolektif Nefretin Gelişmesinde Beş Aşamalı Kimlik Modeli* çerçevesinde kötülüğün nasıl oluştuğu ve hatta nasıl erdeme çevrildiği kısmına geçilebilir.

1.1. Özdeşleşme - Uyumlu Bir İç Grup Oluşturmak

Reicher, Haslam ve Rath’e göre *iyi* ve *kötü* olguları aynı psikolojik süreçlerden geçmektedir. Çünkü grup üyeliğinden elde ettikleri iyiliği de kabul etmedikçe, insanların grupları adına nasıl kötülük yapabildikleri anlaşılabilir. Sosyal kimlik geleneğine ve özellikle de öz-kategorizasyon teorisine göre, paylaşılan bir kategori üyeliği duygusu (yani sosyal kimlik) grup eyleminin psikolojik temelidir. İnsanlar kendilerini Katolik, Sosyalist, Alman ya da başka bir şey olarak düşündüğü ölçüde Katolik, Sosyalist ya da Alman olarak grubun diğer üyeleriyle birlikte hareket edebilir. Belirli bir grup üyeliği insanlar için belirgin olduğunda, ilgili benlik kategorisiyle ilişkili belirli normlar, inançlar ve anlayışlara göre hareket edilir. Hatta başkalarının da aynı şekilde davranmasını beklenir.¹⁸ Dolayısıyla, dünyanın neye benzediği, dünyada neyin önemli olduğu ve bu konuda ne yapılması gerektiği hususunda diğer grup üyeleriyle bir fikir birliği içinde bulunduğu varsaymanın yolu özdeşleşmeden geçmektedir. Kitle davranışı üzerine yapılan çalışmalar, insanların ortak bir sosyal kimliğe sahip oldukları, ortak normlar, inançlar ve anlayışlar temelinde hareket ettikleri ölçüde amaçlı, anlamlı ve kolektif olarak hareket edebildiklerini göstermektedir.¹⁹ Bu koşullar geçerli olduğunda, herkesin birlikte hareket edebilmesi için kimsenin kimseye nasıl hareket etmesi gerektiğini söylemesine gerek yoktur. Grup aidiyeti, kolektif deneyim yapmayla birlikte olumsuz yaşantı, duygu ve düşüncelere karşı koruyucu bir etki oluşturur. Gruptan alınan destek sayesinde stres faktörlerinin üstesinden de gelinebilmektedir.²⁰ Öte yandan, başkaları tarafından desteklenme, görüşlerinin başkaları tarafından onaylanması ve başkaları tarafından kabul edilme duyguları kendi başlarına olumlu deneyimlerdir. Son olarak süreçte paylaşılan sosyal kimlik, grup üyelerine engelleri aşmak ve ortak hedeflerine ulaşmak için bir araya gelme yeteneği verir.

¹⁴ Zygmunt Bauman, *Modernite ve Holokaust* (İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1997), 9.

¹⁵ Norman Finkelstein. G., *Holokost Endüstrisi: Yahudilerin Çektiği Çilelerin İstismarı*, 22.

¹⁶ Ervin Staub, “The Roots And Prevention of Genocide and Related Mass Violence”, *Zygon*® 47/4 (Aralık 2012), 821-842.

¹⁷ Reicher vd., “Making a Virtue of Evil”.

¹⁸ Reicher vd., “Making a Virtue of Evil”, 1327.

¹⁹ Stephen D. Reicher, “The St. Pauls’ Riot: An Explanation of the Limits of Crowd Action in Terms of a Social Identity Model”, *European Journal of Social Psychology* 14/1 (Ocak 1984), 1-21.

²⁰ S. Alexander Haslam vd., “Taking the Strain: Social Identity, Social Support, and the Experience of Stress”, *British Journal of Social Psychology* 44/3 (Eylül 2005), 355-370.

Neticede grubun sahip olduğu ortak değerler, inançlar ve anlayışlar ortak bir yaşama biçimine dönüşür ki buna “Kolektif Kendini Gerçekleştirme” denilmektedir.²¹

Gruplar insan kimliğini, insan seçimini ve insan eylemliliğini ortadan kaldırmaz.²² Aksine, insanların fail olabilmeleri için hem amaç hem de araç sağlarlar.²³ Gruplar, özellikle de uyumlu ve güçlü birliktelikler, sosyal varlığımız için gereklidir. İnsanların grup üyeliklerine bu kadar bağlı ve tutkulu olmaları ve gruplarının başına gelenlere bu kadar güçlü tepki vermelerinin nedeni budur.²⁴ Bu yüzden ait oldukları grup için hem öldürebilirler hem de ölmeye hazırdırlar.²⁵

Bu bilgilerin ışığında Siyonist İsrail devletinin özdeşleşme sürecini nasıl gerçekleştirdiği açıklamasına geçilebilir. Yahudilik, günümüzde kullanıldığı biçimiyle gerek dinî gerekse seküler referanslara, değişken ilkelere sahip olan dini-kültürel bir sisteme işaret ettiği gibi bir kimliğe de işaret etmektedir.²⁶ Ancak her dönemde aynı kalan tek bir Tevrat’a karşılık Yahudilerin tecrübelerine paralel olarak tarih içinde ortaya çıkan farklı (Helenistik, Rabbânî, Karâî, Reformist, Muhafazakâr, seküler vb.) Yahudilik biçimlerinden de söz edilmektedir. Yahudilik’te bir dini benimsemenin ötesinde bir topluluğun parçası olma bilinci, inançtan ziyade aidiyet esasına dayanmaktadır. Seçilmişlik doktrini, vadedilmiş kutsal toprak ve kurtuluş öğretileri Yahudiliğin merkezinde yer almakta ve böylelikle Yahudilik aynı zamanda bireyden çok toplum fikri üzerine kurulu bir din haline gelmektedir.²⁷ Daha yalın bir ifadeyle Yahudiler, Tanrı tarafından kendilerini seçilmiş bir millet olarak görürler. Yahudilerdeki bu seçilmişlik inancı ise grup dayanışmasının temelini oluşturur.²⁸

Sosyal psikolojideki *Gerçekçi Grup Çatışması* kuramına göre savaşmak, soykırım yapmak için gerçekçi, rasyonel sebepler bulmanın başında “bize karşı onlar” düşüncesinin yerleştirilmesi gerekmektedir.²⁹ Öte yandan *Sosyal Kimlik Kuramı* da bu bakış açısını yani “bize karşı onlar” tezini “iç grup ve dış grup” ayrımı yaparak ele almaktadır. Sosyal kimlik kuramının temsilcisi Tajfel, kişinin iç gruba güçlü bir şekilde özdeşleşmesinin temel motivasyonel kaynağının özgüvende gizli olduğunu ileri sürmektedir.³⁰ Grupla özdeşleşme, özellikle de grubun yüksek statüye sahip olduğu ve grubun bunun bir avantaj olduğunu düşündüğü durumda gruba dahil olan kişi açısından özgüvenin artmasına, grupla özdeşleşmenin kolaylaşmasına, özdeşleşmenin gerçekleşmesine neden olmaktadır.³¹ Yani kişinin kendi ulusunun üstün olduğunu düşünmesi, özgüvenin artmasında önemli rol oynamakta, “kendimizce haklı

²¹ Reicher vd., “Making a Virtue of Evil”, 1329.

²² Rıfat Atay - Bedirhan Güven. "Daimî Varoluşsal Kaygı: İsmet Özel Şiiri Örneği." *Turkish Academic Research Review* 6.5 (2021): 1520.

²³ Margaret Archer, “Realism and the Problem of Agency”, *Alethia* 5/1 (15 Temmuz 2002), 11-20.

²⁴ Christopher Wolsko vd., “Framing Interethnic Ideology: Effects of Multicultural and Color-Blind Perspectives on Judgments of Groups and Individuals.”, *Journal of Personality and Social Psychology* 78/4 (2000), 635-654.

²⁵ Stephen Reicher - S. Alexander Haslam, “Rethinking the Psychology of Tyranny: The BBC Prison Study”, *British Journal of Social Psychology* 45/1 (Mart 2006), 1-40.; Mehmet Fatih Deniz, "Toplumsal Sözleşme Teorisi Açısından Din-Siyaset İlişkileri Üzerine Bir Analiz.", 51.

²⁶ Anna Zasuń, “Psycho-Social and Psycho-Political Diversity Within the Concept of Identity with Specific Reference to the Jewish Community”, *czesochowajews.org*, (2012).

²⁷ Gürkan Salime Leyla, “‘Yahudilik’” (TDV İslâm Ansiklopedisi, 2019).

²⁸ Ayşegül Kip, “Grup Aidiyetinin Tipik Özdeşimleri Bağlamında Bakara Suresinde ‘Yahudi Grup Dayanışması’”, *Journal of Analytic Divinity* 2/1 (15 Şubat 2018), 82-115.

²⁹ Jackson Jay. W., “Realistic Group Conflict Theory: A review and Evaluation of the Theoretical and Empirical Literature”, *The Psychological Record* 43/3 (1993), 395-414.

³⁰ Henri Tajfel - John C. Turner, “The Social Identity Theory of Intergroup Behavior”, *Political Psychology*, ed. John T. Jost - Jim Sidanius (Psychology Press, 2004), 276-293.

³¹ David Patrick Houghton, *Siyaset psikolojisi* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yay, 2021), 189-191.

nedenlerimiz var” düşüncesini oluşturmakta ve hayatın anlamını bulmasına yardımcı olmaktadır.³² Houghton’a³³ göre bu ise bazen, intikam için haklı olduğumuza dair bir algıyı ortaya çıkaran mağduriyet duygusu ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Özdeşleşme sadece makul düzeyde bir özgüvenin oluşmasına yardımcı olmakla kalmaz bazen narsisizme³⁴ hatta kolektif bir narsisizme de yol açabilir. Bir anlamda kolektif narsisizm, üstün olduğunu düşünen iç grubun daha ayrıcalıklı olduğu inancını da beraberinde getirmektedir. Seçilmiş üstün grup büyülenmeci inançları nedeniyle dış grup tarafından anlaşılmadıklarını, takdir edilmediklerini düşünmekte ve bu nedenle dış gruba karşı öfke ve kaygı duyguları yaşamaktadırlar.³⁵ Irk esasına dayanan sınıf ayrımcılığı ve sosyal baskı türü grup temelli bir hiyerarşik yapının kurulmasına katkıda bulunmaktadır. Sosyal Baskınlık Kuramı’na göre ise kişinin ya da topluluğun kendi grubunu üstün görmesi neticesinde baskı ve ayrımcılık ön plana çıkmaktadır. Psikanalitik kuram ise bu tarz grupların eğilimlerini “küçük farklılıkların narsisizmi” şeklinde adlandırmaktadır.³⁶ Aktardığımız bilgilerin ışığında Yahudilerin Holokost sonrası sinema, akademi, edebiyat, sanat vb. birçok alanda mağduriyet psikolojisi bağlamında acılarını kullandıklarına tanık olmaktadır.³⁷ Finkelstein, bunu ironik bir şekilde Yahudi taraftarların ifadeleriyle şöyle dillendirmektedir: “Yahudiler, üstün olduklarını ortaya koymasalardı, insan yerine konmayacaklardı... Ne kadar bastırmaya çalışsalar da Amerikan Yahudileri için üstünlüklerini gizlemek olağanüstü zordur.”³⁸

Yahudilerdeki seçilmişlik inancı ırk, inanç düzeyinde kolektif narsisizmi ortaya çıkarmaktadır. Bu düşünce mağduriyet psikolojisi ile birleşince vadedilmiş topraklarda kendilerine engel gibi gözüken Gazze’li Müslümanları yerlerinden etme, topyekûn yok etme, baskı ve ayrıma tabi tutma girişimleri kendileri açısından “kendimizce haklı nedenlerimiz var” savunmasıyla haklılaştırılmaktadır. Bu baskı, yıldırma, ayrımcılık ve neticede şiddet yoluyla öldürme, yok etme işlemleri her ne kadar 7 Ekim 2023’te zirveye çıksa da 76 yıllık tarihsel süreç içerisinde sistematik bir şekilde uygulanagelmıştır. Nitekim 1948’de, Siyonist liderlerin öncülüğü ve Amerikan yönetiminin desteğiyle Filistin topraklarında İsrail Devleti kurulmuş ve bu gelişme yarım milyonun üzerinde Filistinlinin topraklarından çıkarılmasına yol açmıştır. İsrail devletinin toplam nüfusu ilk kurulduğunda 650.000 (toplam nüfusun % 33’ü) iken günümüzde toplu göçler ve işgalci Siyonistler eliyle 6.500.000 civarında bir sayıya ulaşmıştır. 2017 yılı verilerine göre Yahudi nüfusu toplam ülke nüfusunun % 74,7’sini oluşturmaktadır.³⁹ Özdeşleşme gruba aidiyet duygusunu vererek grubun inançları için öldürme, öldürülme teslimiyetini oluşturmaktadır. İsrail ordusunun haricinde işgalci yerleşimcilerin de katliamlara dahil olmalarının temelindeki motivasyonu buna dayandırmak mümkündür. Çünkü kolektif narsisizmde grupla özdeşim kuran üyeler için grubun olumlu imajının olması ve devam etmesi önemlidir.⁴⁰

1.2. Dışlama - Hedefleri İç Grubun Dışına Yerleştirmek

³² Joshua Searle-White, “Identity—The Consistent Feature”, *The Psychology of Nationalism*, kitap editörü Joshua Searle-White, 47-66 (New York: Palgrave Macmillan US, 2001), 47-66.

³³ David Patrick Houghton, *Siyaset psikolojisi*, 192.

³⁴ Orhan Gürsu - Fatmana Semiha Önce Özokudan. "Ergenlerde Dindarlık, Narsizm ve Özgüven." *Turkish Academic Research Review* 4.4 (2019): 449.

³⁵ İrem Eker, “A review on the outcomes of comes narcissism regarding political psychology”, *Nesne Psikoloji Dergisi* 11/28 (30 Haziran 2023), 312.

³⁶ David Patrick Houghton, *Siyaset psikolojisi*, 193-194.

³⁷ Norman Finkelstein. G., *Holokost Endüstrisi: Yahudilerin Çektiği Çilelerin İstismarı*, 22,41,126.

³⁸ Norman Finkelstein. G., *Holokost Endüstrisi: Yahudilerin Çektiği Çilelerin İstismarı*, 42.

³⁹ Gürkan Salime Leyla, “‘Yahudilik’”, 196.

⁴⁰ Aleksandra Cichocka vd., “Globalization is Associated With Lower Levels of National Narcissism: Evidence From 56 Countries”, *Social Psychological and Personality Science* 14/4 (Mayıs 2023), 437-447.

Dışlama, iç grubun dış grubu kişisel ve kişilerarası haklarından yoksun bırakması, yabancılaştırılması, kişiyi hem siyasi hem de sivil toplumdaki dışlama eğilimi şeklinde ifadesini bulmaktadır. Hâkim devletin yönettiği toplumsal kuruluşlarda temsil edilme hakkından da yoksun bırakılma dışlamanın bir diğer önemli unsurudur. Bu anlamda dışlama, dış grup üyelerinin, iç grup üyelerine tanınan hak ve avantajlardan yoksun bırakılması, ayrımcılığa tabi tutulması anlamına gelmektedir.⁴¹ En nihayetinde aidiyet duygusu ötekini inşası ile yerleşip anlam kazanmaktadır.

Reicher ve meslektaşları, dışlama aşamasının oluşumunu Nazilerin Yahudilere yaptığı soykırım bağlamında bir değerlendirmesini yapıyorlar. Yazarlara göre Nazizm'in çekiciliği, onun bir ahlaki proje olarak sunulmasından kaynaklanmaktadır. Bunun için topluluğun kutsal bir inanç doğrultusunda dayanışmayı yeniden keşfetmeleri gerekiyordu ki bunun yolu *yoldaşınızı kendiniz gibi sevmekten* geçiyordu. *Yoldaşlık* buradaki temel kavramı ve dolayısıyla iç grubu oluşturmaktadır. Bunun dışında kalan Yahudiler ve çingeneler iç grubun sahip olduğu avantajlara ve haklara sahip olamamakta, dışlanmaktadır.⁴²

İsrail, 1967'de işgal ettiği ve yeşil hattın dışında tuttuğu başta Gazze ve Filistin'e ait diğer topraklarda yönetimi özerk yönetime vermemiş, kendi kontrolüne almıştır. Devasa bir açık hava hapishanesi niteliğindeki bu topraklara, Gazze'ye girmek ancak İsrail'in iznine bağlıdır.⁴³ Gazze'nin bütün giriş çıkış noktaları İsrail yönetiminin denetiminde bulunmaktadır.⁴⁴ Özerk yönetim, dış işlerinde tamamen İsrail işgal yönetimine bağlı olup emniyet güçlerini İsraili işgalcilere karşı kullanamamaktadır.⁴⁵ 2007 yılı için hazırlanan Birleşmiş Milletler raporuna göre Gazze'deki nüfusun yarısı ekmek, su, elektrik gibi en temel ihtiyaçlardan yoksundur. Gıda ve ilaç gibi ihtiyaçlar uluslararası insani yardım kuruluşları tarafından kısmi olarak İsrail'in izin verdiği ölçüde içeri sokulmaktadır.⁴⁶ Filistin halkı kendi vatanlarında dışlanmış, parya haline getirilmiş ve 5 milyonu aşkın Filistinli bu yüzden evlerini, topraklarını terk etmek, başka ülkelere iltica etmek zorunda bırakılmıştır. Filistinlilere yapılan baskılar, baskınlar, ağır vergiler, cezalar, keyfi tutuklamalar iç grubun belirlediği sınırların dışına çıkmaları için bir baskı aracı olarak kullanılmaktadır. Bu zulüm sadece Siyonist İsrail devleti eliyle değil aynı zamanda Yahudi yerleşimciler tarafından da sergilenmekte, İsrail devletinin göz yumması neticesinde Yahudi yerleşimciler Filistinli Müslümanlara saldırabilmekte, ev, işyeri ve tarım arazilerine el koyabilmektedirler.

Uluslararası yasalara aykırı olmasına rağmen İsrail'in inşa ettiği *İsrail Güvenlik Duvarı* ise bu utancın en somut göstergesidir.⁴⁷ Duvar, Filistinlileri birbiriyle bağlantısız bir dizi kantonla sınırlandırarak onları siyasi ve bölgesel bitişiklikten mahrum bırakmıştır. Ancak duvar aynı zamanda demografik bir mantığı da bünyesinde barındırıyor: Duvarın rotasını belirleyen ve Filistinlilerin yoğunlaştığı bölgeleri dışlayan şey, İsrail'in sorumluluğu altındaki Arap nüfusun çoğunluğunun oluşturduğu tehdittir. Mantık, Filistin Yönetimi ile nihai statü müzakerelerinin ertelenmesiyle bağlantılı

⁴¹ Reicher vd., "Making a Virtue of Evil", 1329.

⁴² Reicher vd., "Making a Virtue of Evil"1329.

⁴³ United Nations, Report of the special committee to investigate Israeli practices affecting the human rights of the Palestinian people and other Arabs of the occupied territories (Report of the special committee to investigate Israeli practices affecting the human rights of the Palestinian people and other Arabs of the occupied territories), (2008), Kanun No. A/61/500/Add.1, 8/6/2007-, 14.

⁴⁴ Ateş Davut, "Gazze ve Soykırım Tartışması", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 8/1 (2011), 610-634.

⁴⁵ Bünyamin Erul, *Kudüs ve Aksâ* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019), 216-217.

⁴⁶ United Nations, Report of the special committee to investigate Israeli practices affecting the human rights of the Palestinian people and other Arabs of the occupied territories.

⁴⁷ Erul, *Kudüs ve Aksâ*, 216-217.

olarak İsrail sınırlarının tek taraflı olarak dayatılmasıdır.⁴⁸ Bazı durumlarda eylemleri kötü yapan özellik, kırılabilirlik ve sömürü arasındaki ilişkide yatmaktadır. Diğer durumlarda sorun, failin bencilliğinden kaynaklanmaktadır.⁴⁹ İsrail'in ördüğü güvenlik duvarında hem sömürü hem de bencilliğin izlerini okumak mümkündür.

Ateş' göre,⁵⁰ toplu ölümler, bedensel ve zihinsel zarar, abluka altında yaşamaya mahkûm edilme gibi unsurların tamamı Gazze'lilerin yok edilmesi için hesaplanmış faktörlerdir. Pappé'ye göre⁵¹ İsrail Gazze Şeridi'ni, dışarıdan korunabilen ve gözetlenebilen devasa bir cezaevine çevirmeyi amaçlayan bir strateji ile hareket etmektedir. Gazze'nin bir açık hava hapishanesine benzer şekilde abluka altında tutulması Yahudi ve Boşnak soykırımların yapıldığı toplama kamplarıyla birebir örtüşmektedir. İsrail saldırılarının, abluhanın arada bir kesintiye uğraması ise sanki bunların hesaplanmış politikalar olmadığı izlenimini uyandırmaktadır.

Öte yandan soykırımı tabi tutulan grubun sahip oldukları ev, toprak vb. maddi varlıkların sahiplenilmesi ve işgalcinin kendi nüfusunun bir kısmını işgal ettiği topraklara transfer etmesi de soykırım suçu olarak geçmektedir.⁵² Uzun tecrit (segregasyon) ve dışlanma geçmişine sahip Filistin'li Müslümanların coğrafyaları bile değişmiştir. 1948'den beri sistematik olarak İsrail tarafından Filistin toprakları gasp edilmiştir. 27 bin kilometre karelik Filistin topraklarının %85'ini İsrail işgal etmiş, Filistinliler kendi toprakların sadece %15'inde yaşamak zorunda bırakılmışlardır.⁵³ Dünya Sağlık Örgütü'nün 2006 verilerine göre sadece 2000-2005 yılları arasında Gazze'de yaklaşık üç bin, Batı Şeria'da ise bin beş yüz ev İsrail askeri operasyonları sırasında tamamen yıkılmıştır.⁵⁴ Bugün gelinen noktada ise Gazze'de sağlam bir tek bina, ev bulmak neredeyse imkânsızdır. Dışlanan, göçe zorlanan, ayrıma tabi tutulan, aç ve susuz bırakılan ve yaşama hakları ellerinden alınan Gazze'lilere bu soykırımı reva gören milletin ise çok değil 80 yıl önce benzer zulümlere maruz kalan bir halk olması ise oldukça manidardır. Aynı zamanda havsalamızın alamayacağı şekilde mağdurun faile, zalime, soykırımcıya dönüşmesinin mümkün olduğunu gösteren ender örneklerden birisini göstermesi açısından da önemlidir.⁵⁵

1.3. Tehdit – İç Grup Kimliğinin Hayata Geçirilmesini Tehlikeye Sokan Dış Grup

Reicher ve meslektaşlarına göre,⁵⁶ sorunlar, belirli grupların ev sahipleri için bir sorun teşkil ettiği düşünüldüğü durumlarda ortaya çıkar. Özellikle de sorunların, bu grupların içsel özelliklerinden yani aptallıkları, saldırganlıkları, sapkınlıklarından kaynaklandığı düşünüldüğü durumlarda ortaya çıkar.⁵⁷ Irkçılık gibi özcü ideolojilerin zararlı gücü de buradan gelmektedir. Bu ideolojilerde önemli olan

⁴⁸ Graham Usher, "The Wall and the Dismemberment of Palestine", *Race & Class* 47/3 (Ocak 2006), 9-30.

⁴⁹ Jens Haas - Katja Maria Vogt, "Good and Evil in Recent Discussions - Good and Evil in Virtue Ethics", *Zeitschrift Für Ethik Und Moralphilosophie* 5/1 (Nisan 2022), 83-88.

⁵⁰ Ateş Davut, "Gazze ve Soykırım Tartışması", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8/1 (2011), 610-634.

⁵¹ Ilan Pappé, *İsrail Hakkında On Mit* (Ankara: Nika Yayın, 2018), 149.

⁵² Geneva Convention IV. Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war. (Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war), (1949); Ateş, Davut, "Gazze ve Soykırım Tartışması".

⁵³ Bkz. URL-8, <https://iktibasdergisi.com/2023/05/15/israil-kurulus-yildonumunu-gazzeyi-vurarak-kutladi/>

⁵⁴ "Health conditions in the occupied Palestinian territory including east Jerusalem and in the occupied Syrian Golan", 2006.

⁵⁵ Philip G. Zimbardo, *The Lucifer Effect: Understanding How Good People Turn Evil*, 13.

⁵⁶ Reicher vd., "Making a Virtue of Evil", 1331.

⁵⁷ Yazarları haklı çıkaracak şekilde Gazze soykırımının yaşandığı zaman diliminde İsrail'in İsraili haham ve siyasi lider Meir Mazuz, İsrail'in topyekün abluhası ve saldırıları altındaki Gazze Şeridi'ne insani yardım ulaştırılmasına karşı çıkarak, "İnsanlarla uğraşıyor olsaydık Gazze'ye insani yardım gönderirdik ama hayvanlarla uğraşıyoruz." şeklinde beyanda bulunmuştur. Benzer bir yorum İsraili Savunma Bakanı Yoav Gallant tarafından dile getirilmiş ve "İnsansı hayvanlarla savaşıyoruz ve ona göre hareket edeceğiz." şeklinde beyanda bulunmuştu (bkz. URL-6,

basitçe 'onların' nasıl oldukları değil, daha ziyade 'onların doğasının' 'bizim' için ne anlama geldiğidir. Tehdit, dış grupların eylemleriyle veya yalnızca varlıklarıyla iç grup üyelerinin sosyal varlıklarını (yani grup *olarak* var olma yeteneklerini) tehlikeye attıkları inancı ile ortaya çıkmaktadır. Yazarlara göre bu tarz bir tehdidin üç farklı şeklinden söz edilebilir.

Tehdidin ilk şekli 'onların' 'değerlerimizi', 'kültürümüzü' ve 'yaşam biçimimizi' tehlikeye attığının görülmesiyle de ilgili olabilir. O halde, 'yaşam tarzımıza' neyin tehdit oluşturduğu, bu yaşam tarzını neyin oluşturduğuna bağlıdır.⁵⁸ Gazze soykırımını düşündüğümüzde Siyonist İsrail devleti için seçilmiş Yahudi milleti ve bu millete vad edilen kutsal topraklar onların yaşam tarzının belirleyicileri iken bu hedefin önündeki en büyük engel ise genelde Filistinli, özelde şimdilik Gazzeli Müslümanlardır.

Reicher ve Haslam'a göre⁵⁹ kimlik, kişinin kendisini dünyada algılamasının bir yolu olmaktan çok daha fazlasıdır; aynı zamanda dünyanın nasıl düzenlenmesi gerektiğine dair bir model ve böyle bir dünya yaratma projesidir. Yazarlara göre tehdidin ikinci şeklinde grup eylemi, grubun değerlerine ve inançlarına dayanan sosyal varoluş biçimlerini oluşturmayı amaçlar ve bunu yapmadaki başarı (kollektif kendini nesneleştirme/gerçekleştirme) son derece olumlu olarak tecrübe edilir. Ancak, bunun bir sonucu olarak, kişinin sosyal kimliğini nesneleştirmedeki başarısızlığı son derece olumsuz olarak deneyimlenir⁶⁰ ve bu başarısızlık (veya başarısızlık potansiyeli) bir dış gruba ilişkilendirildiğinde, bu dış gruba karşı önemli ölçüde düşmanlığa yol açar. Dolayısıyla, olumsuz bir özellik (örneğin aptallık) dış grubun iç grup için pratik bir tehdit oluşturma kabiliyetini azaltabilirken, olumlu bir özellik bu kabiliyeti artırabilir ve dolayısıyla düşmanlığı artırabilir. Özetle mesele dış grubun kimliğimizin şartlarına göre yaşama kabiliyetimizi tehdit edip etmediğine dair bir değerlendirmeyi nasıl beslediğidir. Bir anlamda, düşman grubun 'kimliğin baltalanması'na bir etkisinin olup olmadığı önem kazanmaktadır.⁶¹

Hali hazırda İsrail'in uyguladığı soykırımda vad edilmiş topraklarda mabedin inşa edilmesi ve İsrail Krallığının kurulması gibi hedeflerin önündeki yegâne engel Filistinli Müslümanlardır. Yıllardır abluka altında olmaları, aç ve susuz bırakılmalarına rağmen inançlarından, onurlu duruşlarından taviz vermemeleri yani dış grubun olumlu özellikleri engellenme psikolojisine neden olmakta, bu durum ise düşmanlığı artırmaktadır.⁶² Filistinli Müslümanların varlığı engellenme psikolojisine (frustrasyon) göre iç grupta yani Siyonist İsraililerde, kaygı, öfke, saldırganlık duygularını tetikleyebilmekte ve sonuçta bu Müslümanlar birer kurban haline dönüşebilmektedir. Gustave Le Bon bu durumu şu veciz ifadelerle aktarmaktadır: "Kitleler hiçbir zaman gerçeğe susamamıştır. Hoşlarına gitmeyen mantıksızlıklar karşısında, gerçekdışı eğer kendilerini çekerse, bunu ilahlaştırarak buna yönelmeyi daha üstün tutarlar.

<https://m.aksam.com.tr/guncel/israilli-hahamdan-insanlik-disi-sozler-filistinlileri-hayvanlar-olarak-niteledi/haber-1418712/>). Yine İsrail ordusuna gönüllü olarak katılan 95 yaşındaki İsraili Ezra Yachin'in, Filistinliler için katliam çağrısında bulunarak, "Onları bitirin ve geride kimseyi bırakmayın. Onların anısını bile yok edin. Onları, ailelerini, annelerini, çocuklarını yok edin. Bu hayvanlar artık hayatta kalamaz. Bugün bir bahanemiz yok. Buradaki Araplar da bize saldırabilir. Silahı olan her Yahudi çıkıp onları öldürmeli." şeklindeki ifadeleri de yine soykırım kastına açık delil oluşturmaktadır (bkz. URL-1, <https://uchilaltv.com/2023/11/21/gazgede-yasananlar-soykirim-sucunun-sartlarini-karsiliyor/>).

⁵⁸ Reicher vd., "Making a Virtue of Evil", 1331-1332.

⁵⁹ Reicher - Haslam, "Rethinking the Psychology of Tyranny", 4-5.

⁶⁰ Reicher - Haslam, "Rethinking the Psychology of Tyranny", 5-6.

⁶¹ Reicher vd., "Making a Virtue of Evil".

⁶² Orhan Gürsu, "Gençlik Dönemi İnanç Krizinin Psikolojik Kökenlerinin Analizi: Olgu Sunumu", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/3 (31 Aralık 2022), 915-931.

Onları hayallere çekmesini bilenler onlara hâkim olurlar ve hülyalarını ortadan kaldıranlar da onların kurbanı olurlar”⁶³

Tehdidin üçüncü şeklinde dış grup, kültürü nedeniyle doğal bir tehdit olarak algılanır. Bu nedenle, dış grup yok edilmediği takdirde ev sahiplerini kaçınılmaz olarak yok edeceği iddiasına başvurulur. Dış grup üyeleri genellikle doğaları gereği şehvet düşkününü, erkekleri şehvet düşkününü ve güçlü, kadınları ise baştan çıkarıcı olarak tasvir edilir. Bu argüman tarih boyunca Haçlı Avrupalıları tarafından Müslümanlara uygulanageldi. İslam düşmanlığı güden milletlerdeki ortak görüşlerden birisi maalesef asılsız olan bu şehvet önyargısına dayanır. Bu disiplinsiz arzu göz önüne alındığında, ‘biz’ hem bireysel hem de kolektif düzeyde zorunlu olarak risk altındayız düşüncesi oluşturulur. Şehvete düşkünlük, baştan çıkarma ise düşük ahlakın ya da ahlaki yoksunluğun göstergesi olarak sunulur. Doğal olarak dış grup ahlaksızdır ve katledilmelerinde herhangi bir sorun yoktur yani haklılaştırma, rasyonelleştirme savunma mekanizmaları devreye sokulmuş olur. Tecavüz, (iç gruptaki) masumların kirletilmesi ve yozlaştırılması için nihai metaforudur. Melezleşme, iç grubu biyolojik terimlerle tanımlayanlar için nihai korkudur. Bu nedenle, evlilik karşıtı yasalar, bu tür tanımlara dayanan rejimlerin merkezinde yer almıştır. Yahudilerdeki başka millet ve inançlardan gelenlerle evlenmeye olumsuz bakmanın kökeninde yukarıda sıraladığımız nedenleri bulabiliriz. Bu evlilik yasağı ırksal kirlenmenin, ev sahibi konumundakilerin hastalık, kirlenme, kötüleşme, parazit kapma gibi risklerin engellenmesini de sağlamaktadır. Bir anlamda bedendeki parazitlerin, hastalık yapıcı mikropların beden dışına atılması gerekmektedir. Bunun için azınlık grup şeytanlaştırılır ya da tehdit olarak gösterilir.⁶⁴ Siyonist düşünceye göre Yahudiler şeytani Filistinlilere karşı mücadele etmek üzere Tanrı tarafından görevlendirilmişlerdir.⁶⁵ Karakteristik olarak bu, dış grubun insanlıktan çıkarılmasını yansıtmaktadır. Yahudi inancında yer alan “Goy” ya da “Goyim” kavramı; murdar, ahlaksız, günahkâr demektir ve bu aşağılayıcı sıfat Yahudi olmayanlar için kullanılmıştır. Hatta bir Goy erkek çocuğu, doğduktan dokuz yıl bir gün sonra ve Goy kız çocuğu doğduktan üç yıl bir gün sonra pis addedilir.⁶⁶ Öte yandan Hıristiyan Siyonistlerin inandıkları kıyamet senaryosunda Müslümanlar ancak düşman saflarında savaşan Deccal’in destekçileri olan Gog ve Magog (Yecüc ve Mecüc) olarak tanımlanmaktadır. Filistinliler, Araplar ve Müslümanlar Şeytan, Antichrist ve Sahte Peygamber’den oluşan cehennem teslisinin müttefikleridir. Filistinliler bu senaryonun gerçekleşmesinin önündeki en büyük engeldir.⁶⁷ Pappé’ye göre 1948 ve 1982 yılları arasında Filistinliler, Nazilere benzetilerek şeytanileştirilmiştir. Nazileştirilme, şeytanlaştırma düşüncesi Filistinlilerle sınırlı kalmayıp sürecin aynısı, günümüzde genel olarak İslam’a ve özel olarak onun adına hareket eden eylemcilere uygulanmaktadır.⁶⁸

Dış grup tehdidi kategorik dışlamaya eklendiğinde, dış grubun yok edilmesini bir saldırganlık eyleminden ziyade bir öz savunma eylemi olarak görmek mümkün hale gelir. Bu durum şiddetsizlik normlarının aşılmasına yardımcı olmakta ve başlangıçta katliama karşı çıkanların kolektif düşmanlık eylemlerine katılımını kolaylaştırmaktadır.⁶⁹ İsrail’in 1948’den beri temel savunması hep meşru-müdafaa olmuştur. Saldıran hep Hamas’tır ve dış grubun tehdidi bu yüzden bertaraf edilmelidir. Hamas,

⁶³ Gustave Le Bon, *Kitleler Psikolojisi* (İstanbul: Hayat Yayınları, 1997), 99-100.

⁶⁴ David Patrick Houghton, *Siyaset psikolojisi*, 201.

⁶⁵ Ömer Kemal Şahin, “(Dost) Düşmanlar: Hıristiyan Siyonizmde Antisemitizm ve Anti-İslamizm”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/3 (15 Aralık 2019), 1315-1330.

⁶⁶ Mesut Mezkit, “Siyonizmin Siyon Protokolleri’ile ‘Dünya Hâkimiyeti’ Düşüncesi.”, *Yeni Fikir Dergisi* 6/13 (2014), 69-92.

⁶⁷ Şahin, “(Dost) Düşmanlar”, 1319.

⁶⁸ Ilan Pappé, *İsrail hakkında on mit*, 151.

⁶⁹ Reicher vd., “Making a Virtue of Evil”, 1333.

2006 yılında seçimle iktidara gelen bir siyasi parti olmasına rağmen terör örgütü olarak lanse edilmiştir.⁷⁰ Hamas, anlaşmaları bozan, durduk yere roket fırlatan ve İsrail'i tehdit eden bir düşman olarak gösterilmiştir. Oysa Hamas-İsrail arasında yaşanan gerilimlerde Uluslararası Af Örgütü Hamasın haklı olduğunu raporlarında beyan etmiştir.⁷¹

1.4. Erdem – İç Grubu (Benzersiz Bir Şekilde) İyi Olarak Temsil Etmek

En büyük vahşete bulaşanların, grup içi erdemi yüceltmek için büyük çaba harcayanlar olması dikkat çekicidir. Nazilerin kendilerini *ahlaki* bir proje olarak sunmaları bu minvalde okunabilir. Hatta Naziler, Alman halkının ahlaklı, saf, özverili, sadık alçakgönüllü, adil ve dindar olduklarını iddia ediyorlardı. Kendilerini bu nitelikleri korumaya ve bunların gelişebileceği bir toplum yaratmaya adanmışlardı. Bu, iyi insanlar ile kötü düşman arasındaki ahlaki bir mücadele olarak görülüyordu.⁷² Tüm bu erdem söylemlerine rağmen iç grupta bazen dış gruba yönelik katliam, zulüm vb. davranışlara karşı itirazlar da yükselebilmektedir. Dahası iç grubun erdemli olduğuna dair protestolar bazen dış gruplara karşı cömertlik yaratabilir. Ancak dış grubun günahkâr olarak yorumlandığı koşullar altında, bu tür protestoların daha paradoksal etkileri olabilir. ‘Biz’ erdemli olarak görüldüğümüzde, bir yandan dış grup tehdidi daha ciddi hale gelir. Dış grup tehdidini ortadan kaldırarak ‘kendimizi savunmak’, dış grubun kendisini ortadan kaldırmak anlamına gelse bile kabul edilebilir hale gelir.⁷³ Bu durumda şefkat, merhamet, diğerkâmlık, dürüstlük, öldürmeme, çalmama, zulmetmeme gibi erdemler inanç faktöründen dolayı sadece kendi ırkınız için geçerli ahlaki yasalarsa bu bir anlamda bencilliğin, narsisliğin daha ileri gidilirse ahlaksızlığın dışavurumu şeklinde okunabilir. Eğer kötülüğü, ahlaki erdem kavramının tam tersi olarak tanımlayacaksak Gazze’de yaşanan trajedinin erdemle ilişkilendirilecek bir tarafının olmadığını da görmek zorundayız.

Burada üzerinde durulması gereken diğer husus ise ahlaki ve erdemli davranışlarda tutarlılık ilkesidir. Sadece kendinize, yakınlarınıza, ırkınıza yönelik erdemli davranış kendi içinde tutarsızdır, çelişki içerir. Eğer adil olmak yasalara uymaksa, o zaman kişi her zaman adaletsiz olan yasalara uyduğunda sistematik adaletsizliğe katılmış olur. Başka bir deyişle, erdemli eylemin, yalnızca şaşkınlık yaratmayan ama aynı zamanda kendi içinde tutarlı bir hayranlık uyandırması gerektirir.⁷⁴ Bu da Yahudi narsisizminin bencilliği körüklemesi, tarafgir olması, erdem adına zulmedebilmesini açıklamaktadır. George Carlin’in ifadesiyle özetlersek: “İtaatkârlar korkak değil erdemli olduklarını düşünürler.”⁷⁵

Tarihsel süreçte birçok örnekte görüldüğü gibi kötülük kutsallaştırılıp din adına yapıldığında meşrulaştırılmış olur. Örneğin İsrail’de bir Haham, Araplara karşı intihar saldırıları düzenlenmesini Yahudi inancı açısından sorunsuz görmüş ve çağrıda bulunmuştur. Bir diğer örnekte ise Haham Mehir Kahane tarafından kurulan ve Arapların İsrail topraklarından sürülmesini savunan Kach hareketi üyesi Baruch Goldstein, Ramazan ayında camiye baskın yapmış ve ibadet eden 29 kişinin ölümüne ve 150 kişinin de yaralanmasına neden olmuştur. Bu örnekler Musevi inancının nasıl araçsallaştırıldığını göstermesi açısından önemlidir.⁷⁶

⁷⁰ Ilan Pappé, *İsrail hakkında on mit*, 149.

⁷¹ Norman Finkelstein, G., *Bu Kez Çok İleri Gittik: Gazze İşgalinin Hakikati ve Sonuçları* (İstanbul: Tuti kitap, 2014), 80.

⁷² Reicher vd., “Making a Virtue of Evil”.

⁷³ Reicher vd., “Making a Virtue of Evil”.

⁷⁴ George Kateb, “Courage as a Virtue”, *Social Research: An International Quarterly* 71/1 (Mart 2004), 39-72.

⁷⁵ Akt. Serdar Kaya, *Endoktrinasyon*, 188.

⁷⁶ Talip Küçükcan, “Terörün Sosyolojisi: Toplumsal Kökenleri Anlama İmkânı”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 6/24 (2010), 33-54.

Wilson'a göre "metafizik susturma", aslında eyleme neden olabilecek düşüncelerin, aksi düşünceler karşısında *gerçekten* gerekçe olmaktan çıktığı durumları ifade etmektedir. Kötü bir kişinin neden başkalarının ahlaki açıdan itici bulacağı eylemleri gerçekleştirebildiği sorulduğunda, kötü kişilerin bu şekilde davranmaktan kaçınmaları için önemli ahlaki nedenleri psikolojik olarak 'susturduklarını' ileri sürmektedir.⁷⁷ Bu susturuculardan birisi seçilmişlik düşüncesidir. Yahudilerde iç grubun erdeminin temelinde seçilmişlik inancı önemli bir yer tutmaktadır. Bu yönüyle onlar, diğer milletlerden üstün ve farklıdır. Hatta Yahudi halkı ve âlimleri arasında, yanlış inançları ve kötü amellerine rağmen sadece, Yahudi oldukları için cehenneme atılmayacakları, kendi ırklarından başkasının cennete giremeyeceğini ve ebedi mutluluğu yakalayamayacakları konusunda yaygın bir inanç vardır. Yine Yahudilerin temel inançlarında yer alan 7 esas (Putpereslikten kaçınmak, küfürden kaçınmak, zinadan kaçınmak, adaleti sağlayacak adalet kurumlarını oluşturmak, kan dökmek, hırsızlık yapmamak, canlı hayvandan et koparıp yememek) onların ne kadar erdemli olduklarını ve diğer milletlerden güya üstün olduklarını gösteren delillerdir.⁷⁸ Yahudi âlimlerinin kutsal metinlere dayanarak belirlediği dört temel erdem ise Yahudi ırkının ne kadar erdemli bir topluluk olduğunu kanıtlamak için ileri sürülmektedir. Onlara göre bu dört temel erdem, sağduyu [bilgelik] cesaret, adalet ve ölçülülüktür.⁷⁹ Grup içi erdemin vurgulanması erdemli Yahudilere karşı yabancı ve tehditkâr olarak tanımlanan Gazzelilere grup dışı nefreti etkin bir şekilde kolaylaştırmakta ve Siyonistleri radikalleştirir. Bu durumda Siyonistlerin Gazze'ye uyguladığı soykırım bir ahlaki aşağılama meselesinden çıkıp, ahlaki bir görev meselesine, hatta kutsal bir ödeve dönüşmektedir: "İşgalci yerleşimcilerin giydiği büyük Yahudi kirasını giyen bir asker savaşa gitmeden önce meslektaşlarını kutsaması ve 'hepimiz kutsal askerleriz' demesi" iç grubun benzersizliğine küçük bir örnek olarak sunulabilir.⁸⁰ Oysa tüm bu benzersizlik, seçilmişlik, özel olma düşüncesi diğer ırk ve inançları dışlaması nedeniyle dünya çapında antisemitizmin artışına neden olabilmektedir.

1.5. Kutsama – İnsanlık Dışılığı Erdemin Savunusu Olarak Yüceltmek

Tüm parçalar yerine oturduğunda, soykırımın nasıl kutlanacak bir şey haline getirilebileceğini görmek kolaylaşıyor. 'Onların' 'bizden' olmadıkları ve 'bize' karşı oldukları ve bizim iyiyi, onların da kötüyü temsil ettiği bir dünya görüşü yarattığımız yerde, onların yenilmesi ve hatta gerekirse yok edilmesi erdemin korunması açısından bir zorunluluktur.⁸¹ Bu mantığın, terörün tüm modern biçimlerinin merkezinde yer aldığını ve belki de en iyi şekilde ilk modern terörü örgütleyen adam tarafından (kendisi de kurbanlarından biri olmadan önce) ifade edildiğini öne sürebiliriz.⁸²

⁷⁷ Alan T. Wilson, "Vice-Based Accounts of Moral Evil", *Philosophical Studies* 180/9 (Eylül 2023), 2825-2845.

⁷⁸ Kıp, "Grup Aidietinin Tipik Özdeşimleri Bağlamında Bakara Suresinde 'Yahudi Grup Dayanışması'", 106.

⁷⁹ Ben-Shalom, R., "The First Jewish Work on the Seven Deadly Sins and the Four Virtues", *Mediaeval studies* 75/205 (2013), 205-270.

⁸⁰ Sevde Köse, "Gazze'de Yahudilerin Din Savaşı ve İşgal Ordusunu Şekillendiren Siyonist Askerler" (2024). <https://www.muslimport.com/gazze-yahudilerin-din-savasi-ve-ısgal-ordusunu-sekillendiren-siyonist-askerler/> Erişim tarihi: 9 Mart 2024.

⁸¹ Erdemin ve ırkın korunması adına katliamın tavsiye edilmesini İsrail'in önde gelen Hahamları tavsiye etmektedir: "Haham Mali, İsrail ordusunda görev yapan cemaatine, 'Gazze'de herkesi öldürün' çağrısı yaptı. Haham, bunun Yahudilik inancına uygun olduğunu savunarak, 'Yasalara göre tek bir ruh bile yaşamamalı çünkü bu Mitzvah (İsrail'i düşmanlarından kurtarmak ve işgal topraklarına yerleşmek) savaşıdır. Siz onları öldürmezseniz, onlar sizi öldürecek.' dedi. Gazze Şeridi'ndeki bebeklerin sorulması üzerine Haham Mali, 'Aynı şey, bugün bir bebek, yarın bir savaşçı. Bugünün teröristleri, daha önce yaşamalarına izin verdiğiniz çocuklardır. Teröristleri yaratanlar aslında kadınlardır.' diyerek, İsrail askerlerini Gazze'de çocuk ve kadınları öldürmeye teşvik etti." (bkz. URL-5, <https://www.risalehaber.com/yahudi-haham-gazze-bebeklerin-de-oldurulmesi-gerektigini-soyledi-438847h.htm>).

⁸² Reicher vd., "Making a Virtue of Evil", 1336.

Ahlaki açıdan kötü olmak, ahlaki erdemlerin içerdiği temel motivasyonların aşırı bir şekilde tersine çevrilmesine sahip olmaktır.⁸³ Bu ahlaki evrende, öldürenler ahlaki güce sahiptir ve öldürmeyenler ise ahlaki olarak şüphelidir.⁸⁴ Halk düşmanlarını ortadan kaldırmada en gayretli olanların en iyilerin en iyisi olduğu görüşünü tüm soykırımcılarda görmek mümkündür. Yahudilerin lağım fareleri olarak tasvir edildiği Nasyonal Sosyalist imgelem açısından, herkes onların yok edilmesi gerektiğini biliyordu, ancak yalnızca en cesur ve en özverili olanlar karanlığa incek ve bu tatsız görevi gerçekten yerine getirecek kadar asildi.⁸⁵

Bir şeyin ahlaki açıdan en kötü olarak görülmesi için özelliklerinden arındırılıp nesneleştirilmesi, nesnelere ise aşırı değersizleştirilmesi gerekir.⁸⁶ Günümüzde Gazze’de işlenen soykırımın müsebbibi olan Siyonist İsrail devletinin ve bir kısım vatandaşlarının erdemi koruma adına benzer kutlamalarda bulunduğu, Gazze’lileri nesneleştirdikleri, değersizleştirdikleri gazete haberlerine yansımaktadır: “İsraili Yahudiler, İsrail’in katliam saldırılarında Gazze Şeridi’nde hayatını kaybeden binlerce Filistinlinin ölmesini dans ederek kutladı. Kadın ve çocuk demeden Filistinli sivillerin haince soykırımı uğramalarını "komedi" malzemesi olarak gören zalim İsrail vatandaşları, yaptıkları düğünde Gazze’ye uyguladıkları soykırımı anlatan şarkı eşliğinde dans etti”⁸⁷ Kötülüğün teolojik boyutu olarak adlandırabileceğimiz bu durum, dinin araştırmalarıyla kötülüğü sistematik bir şekilde artırdığı bir ahlaki sapkınlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir diğer haberde ise şu ifadeler yer veriliyor: “Gazze’de soykırımı girişen ve çocuk kadın demeden ölüm saçan eli kanlı İsrail ordusunun Nazileri aratmayan alçaklıklarına bir yenisi daha eklendi. Siyonist İsrail, 38 gündür yoğun bombardıman ve saldırılarını sürdürdüğü abluka altındaki Gazze şeridi’nde, harabeye çevirdiği bir okulu üs haline getirdi. Çocuk katili Givati Tugayı’nın okulda ayrıca kutlama yaptığı görüldü.”⁸⁸ Bir diğer haber: “İsrail’in başkenti Tel Aviv’de bir grup öldürülen Filistinli çocuklar için sevinç gösterisi düzenledi. ‘Yarın okul olamayacak, çünkü Gazze’de çocuk olmayacak’ diye bağırarak kalabalık, İsrail’deki Arapların çocuklarını da öldüreceklerini, Gazze’nin bir mezarlık olduğunu söyledi.”⁸⁹

Kötülüğe dair çalışmalarda birtakım teoriler ortaya atılmıştır. Kötülüğün anlaşılması için geliştirilen bu teorilerden *Mağdura zarar verme* teorilerine göre, bir yanlışı kötülüğe dönüştüren, mağdurlara verilen zararın miktarı veya türü ile ilgili bir şeydir. *İzleyici tepkisi* teorilerine göre ise, bir yanlışı kötülüğe dönüştüren şey, dehşete düşmemiz veya onları anlayamamız gibi kötü eylemlere verdiğimiz tepkilerle ilgilidir.⁹⁰ İsrail’in Gazze’de bebek, çocuk, kadın, yaşlı demeden masum insanları topluca katletmesinin anlaşılabilir bir tarafı yoktur. İzlerken dehşete düştüğümüz, anlamakta

⁸³ Wilson, “Vice-Based Accounts of Moral Evil”, 2835-2836.

⁸⁴ Mehmet Fatih Deniz, "Politika ve Ahlak İlişkinde Bir Rönesans Figürü Olarak Machiavelli Hükümdarı." *Felsefe Dünyası* 1.73 (2021): 311-312.

⁸⁵ Reicher vd., “Making a Virtue of Evil”, 1336-1337.

⁸⁶ Wilson, “Vice-Based Accounts of Moral Evil”, 2836.

⁸⁷ Bkz. URL-4, <https://www.dailyummah.com/yahudiler-gazgede-yapilan-soykirimi-kutladi/> Erişim tarihi: 9 Mart 2024.

⁸⁸ URL-3, <https://www.ahaber.com.tr/dunya/2023/11/13/teror-devleti-israilin-givati-tugayi-gazgede-okulu-us-yapti-tepkiceken-kutlama-goruntuleri/> Erişim tarihi: 9 Mart 2024.

⁸⁹ Bkz. Öldürülen Gazzeli çocuklar için İsrail’de sevinç gösterisi!, (2024). URL-7, <https://www.dailymotion.com/video/x6hwd0x>

⁹⁰ Paul Formosa, “Evils, Wrongs and Dignity: How to Test a Theory of Evil”, *The Journal of Value Inquiry* 47/3 (Eylül 2013), 235-253.

zorlandığımız, anlayamadığımız bu kötülüğün bir başarı ve kutsama aracı olarak kullanılması ise vicdan ve ahlak sınırlarını zorlamaktadır.

Sonuç

Kötülüğün sıradanlığı kavramını ele aldığımız bu çalışmada Reicher, Haslam ve Rath'in⁹¹ geliştirmiş olduğu "Kolektif Nefretin Gelişmesinde Beş Aşamalı Kimlik Modeli"nde yer alan; *özdeşleşme, dışlama, tehdit, erdem ve yok etmenin kutsanması* aşamalarının her biri İsrail'in gerçekleştirdiği Gazze soykırımı bağlamında incelenmiştir. Yazarların da ifade ettiği gibi kötülük ya da kolektif nefret suçunda önemli olan grup ya da ulusların işledikleri bu suçun farkında olup olmadıkları değil, bilakis tüm bu süreçleri bir erdemlik göstergesi olarak değerlendirip değerlendirmedikleridir. Soykırım gibi kolektif kötülüklerin temelinde kişilerin özellikleri, yanlışları değil ait oldukları grubun ve bu gruba yöneltilen nefretin etkili olduğu görülmektedir.

Beş aşamalı kimlik modeline göre kötülüğü sergileyen bireylerin aynı ortak değer ve özelliklere sahip bir grup etrafında toplanmaları gerekmektedir. İlk aşamada iç grubun inşası ve dolayısıyla kimlik inşası oluşmaktadır. İkinci aşamada ötekileştirilen, düşman olarak gösterilen dış grubun belirlenmesi, hedeflerin iç grubun dışında olarak tanımlanması gerekmektedir. Üçüncü aşamada dış grubun iç grup için tehdit unsuru olarak gösterilmesi, dış grubun iç grup kimliğini tehlikeye atacak şekilde temsil edilmesi sürecine yer verilmektedir. Dördüncü aşamada tehdit algısının bertaraf edilmesinde iç grubun erdemlerinin rol oynaması, iç grubun benzersiz bir şekilde iyi olarak savunulmasına geçilmektedir. Son aşamada ise kolektif kötülüğün sergilenmesine rağmen tüm bu kötülüğün erdemini korunması adına yapıldığı öne sürülerek eylemi ve başarıyı kutsama kısmına geçilmektedir.

Siyonist İsrail devleti kutsal metinlerine dayanarak seçilmiş millet düşüncesini kullanmış, bağlılarına özel oldukları, Tanrı tarafından seçildikleri inancını yerleştirmiştir. Bu durumda dışlanan grup olarak Filistinli Müslümanlar hedef tahtasına oturtulmuştur. İsrail, 1948 yılından itibaren sistematik bir şekilde sahibi olmadıkları toprakları istila etmiş, burada yaşayan Müslümanları ya katletmiş ya da göç etmek zorunda bırakmıştır. Bu kolektif kötülüğü işlerken savaşı haklılaştırmaya çalışmış, kendi varlıkları ve hayatlarının devamı için Gazze'deki Müslümanları öldürmek zorunda kaldıkları savunma mekanizmasına müracaat etmiştir. İsrail bu ahlaksızca kötülüğü, soykırımı işlerken aslında bunu kötülük yapmak adına değil, sahip oldukları erdemleri korumak adına yaptığını dile getirmiştir. Binlerce masum çocuğun, hamile kadının, masum sivilin katledildiği bu soykırımı Siyonist rejim ve taraftarları utanç duygusu yerine kutsama yapmayı tercih etmiştir. Tüm bu kötülüklerin, soykırımın akıldışı mitolojik metinlere dayandırılması, amaca ulaşmak için kültürel/dini efsanelerden (kızıl düve, mabedin inşası, antichrist, gog ve magog, armageddon, vb.) faydalanmaları ise aklın merkeze alındığı günümüz dünyasında oldukça düşündürücüdür. Ek olarak Nazi zulmüne maruz kalmış, kötülüğü ve soykırımı birebir deneyimlemiş bir milletin Holokost benzeri bir zulmü başka bir millete reva görmesi ise anlaşılabilir gibi değildir.

Siyonist rejimin işlediği kötülüğü sıradanlaştırmaya çalışması, bunun için psikolojik mekanizmalara başvurması sorunu çözmediği gibi daha derinleştirmektedir. Bunca kötülüğün medyada anbean takip edildiği dünyada bir İsrail'in meşrulaştırma çabaları işe yarar gözükmediği gibi antisemitizmi artırma endişesini de beraberinde getirmektedir. Çözüm önerisi olarak aklı başında Yahudilerin de dile getirdiği iki devletli sistemin bir an önce hayata geçirilmesi, İsrail'in 1967'den önceki sınırlara geri dönmesi, uluslararası mahkemelerin aldıkları kararların uygulanması, Birleşmiş

⁹¹ Reicher vd., "Making a Virtue of Evil".

Milletlerde alınan yaptırım kararlarının uygulanması ve tüm bu kötülüğe sebebiyet veren Siyonist rejim ve buna destek olan başta ABD ve Batılı ülkelerin soykırımı destek olma suçlamasıyla yargılanmaları gerekmektedir.

Öte yandan akademik literatürde soykırım ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda öncelikle Nazilerin Yahudilere uyguladığı soykırım çalışmalarının çokça işlendiği ve ortaya atılan kuramların genellikle bu çerçevede ele alındığı görülmektedir. İkinci sırada ise Türklerin Ermenilere yaptığı sözde soykırım çalışmalarının ağırlıkta olduğu ifade edilebilir. Bunları Bosna ve Ruanda soykırımlarına yönelik çalışmalar izlemektedir. İlginç bir şekilde ABD'nin ve Batılı ülkelerin sergiledikleri soykırımlara yönelik çalışmaların ise ciddi düzeyde olmaması dikkat çekicidir. Ancak Bilimin araçsallaştırılması şeklinde değerlendirebileceğimiz bu durumun saha çalışanları tarafından çalışılmasında zaruret vardır. Daha kötüsü ise 1948'den beri İsrail'in Filistinlilere uyguladığı sistematik kötülük ve soykırımın yeterince ele alınmamasıdır. Holokost'tan sonra akademi, edebiyat, sinema, sanat vb. alanlarda Nazi zulmü nasıl işlendiyse (işlenmesi de gerekiyor) İsrail tarafından Gazze'ye uygulanan soykırımın da farklı bilim dallarında işlenmesi, akademik zeminde ciddi bir verinin oluşması açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmanın bu bağlamda yapılacak olan çalışmalara az da olsa fikir vermesi ümit edilmektedir.

Kaynakça

- Amaral, Margarida. "The Banality of Evil: Controversy and Complexity of a Concept". *Gaudium Sciendi*, 49-66 Páginas. <https://doi.org/10.34632/Gaudiumsciendi.2019.7492>
- Archer, Margaret. "Realism and the Problem of Agency". *Alethia* 5/1 (15 Temmuz 2002), 11-20. <https://doi.org/10.1558/aleth.v5i1.11>
- Arendt, Hannah. *Kötülüğün Sıradanlığı Eichmann Kudüs'te*. (Çev: Ö. Çelik). İstanbul: Metis Yayınları (2014).
- Aronson, E., Wilson, T. D., Akert, R. M., & Gündüz, O. *Sosyal psikoloji*. İstanbul: Kaknüs Yayınları., 2012.
- Atay, Rıfat - Güven Bedirhan. "Daimî Varoluşsal Kaygı: İsmet Özel Şiiri Örneği." *Turkish Academic Research Review* 6.5 (2021): 1517-1544.
- Ateş, Davut. "Gazze ve Soykırım Tartışması". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8/1 (2011), 610-634.
- Bauman, Zygmunt. *Modernite ve Holocaust*. İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1997.
- Ben-Shalom, R. "The First Jewish Work on the Seven Deadly Sins and the Four Virtues". *Mediaeval studies*, 75/205 (2013), 205-270.
- Berkowitz, Leonard. "Evil is More Than Banal: Situationism and the Concept of Evil". *Personality and Social Psychology Review* 3/3 (1999), 246-253.
- Bridgman, Todd - Cummings, Stephen. "How Ideology Shapes What We Teach about Authority: A Comparative Analysis of the Presentation of Milgram's Experiments in Textbooks". *Academy of Management Learning & Education* 22/2 (Haziran 2023), 293-311. <https://doi.org/10.5465/amle.2020.0471>
- Cichocka, Aleksandra vd. "Globalization is Associated With Lower Levels of National Narcissism: Evidence From 56 Countries". *Social Psychological and Personality Science* 14/4 (Mayıs 2023), 437-447. <https://doi.org/10.1177/19485506221103326>
- De Vos, Jan. "From Milgram to Zimbardo: The Double Birth of Postwar Psychology/Psychologization". *History of the Human Sciences* 23/5 (Aralık 2010), 156-175. <https://doi.org/10.1177/0952695110384774>
- Deniz, Mehmet Fatih "Politika ve Ahlak İlişkisinde Bir Rönesans Figürü Olarak Machiavelli Hükümdarı." *Felsefe Dünyası* 1.73 (2021): 294-320.
- Deniz, Mehmet Fatih. "Toplumsal Sözleşme Teorisi Açısından Din-Siyaset İlişkileri Üzerine Bir Analiz."
- Eker, İrem. "A Review on the Outcomes of Comes Narcissism Regarding Political Psychology". *Nesne Psikoloji Dergisi* 11/28 (30 Haziran 2023). <https://doi.org/10.7816/nesne-11-28-08>
- Erul, Bünyamin. *Kudüs ve Aksâ*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2. baskı., 2019.
- Finkelstein, Norman. G. *Bu Kez Çok İleri Gittik: Gazze İşgalinin Hakikati ve Sonuçları*. İstanbul: Tuti kitap, 2014.
- Finkelstein, Norman. G. *Holokost Endüstrisi: Yahudilerin Çektiği Çilelerin İstismarı*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2010.
- Formosa, Paul. "Evils, Wrongs and Dignity: How to Test a Theory of Evil". *The Journal of Value Inquiry* 47/3 (Eylül 2013), 235-253. <https://doi.org/10.1007/s10790-013-9380-2>
- Geneva Convention IV.). Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war,). Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war. (1949). www.bitterlemons.org/docs/4th-geneva.pdf
- Gürkan, Salime Leyla. "Yahudilik". TDV İslâm Ansiklopedisi, 2019. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yahudilik#1>
- Gürsu, Orhan. "Gençlik Dönemi İnanç Krizinin Psikolojik Kökenlerinin Analizi: Olgu Sunumu". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/3 (31 Aralık 2022), 915-931. <https://doi.org/10.17859/pauifd.1191763>
- Gürsu, Orhan - Önce Özokudan Fatmana Semiha. "Ergenlerde Dindarlık, Narsizm ve Özgüven." *Turkish Academic Research Review* 4.4 (2019): 439-454.

- Haas, Jens - Vogt, Katja Maria. "Good and Evil in Recent Discussions - Good and Evil in Virtue Ethics". *Zeitschrift Für Ethik Und Moralphilosophie* 5/1 (Nisan 2022), 83-88. <https://doi.org/10.1007/s42048-022-00122-1>
- Haslam, S. Alexander vd. "Taking the Strain: Social Identity, Social Support, and the Experience of Stress". *British Journal of Social Psychology* 44/3 (Eylül 2005), 355-370. <https://doi.org/10.1348/014466605X37468>
- Haslam, S. Alexander - Reicher, Stephen. "Beyond the Banality of Evil: Three Dynamics of an Interactionist Social Psychology of Tyranny". *Personality and Social Psychology Bulletin* 33/5 (Mayıs 2007), 615-622. <https://doi.org/10.1177/0146167206298570>
- Houghton David Patrick. *Siyaset psikolojisi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yay, 2021.
- Jackson, Jay. W. "Realistic group conflict theory: A review and evaluation of the theoretical and empirical literature". *The Psychological Record* 43/3 (1993), 395-414.
- Kateb, George. "Courage as a Virtue". *Social Research: An International Quarterly* 71/1 (Mart 2004), 39-72. <https://doi.org/10.1353/sor.2004.0002>
- Kaya, Serdar. *Endokrinasyon*. İstanbul: Liberus yay, 2023.
- Kerwin, Ann. "Beyond the Banality of Evil: Conscience, Imagination and Responsibility". ed. Cecile Rozuel. *Journal of Management Development* 31/5 (18 Mayıs 2012), 502-514. <https://doi.org/10.1108/02621711211226079>
- Kip, Ayşegül. "Grup Aidiyetinin Tipik Özdeşimleri Bağlamında Bakara Suresinde 'Yahudi Grup Dayanışması'". *Journal of Analytic Divinity* 2/1 (15 Şubat 2018), 82-115. <https://doi.org/10.46595/jad.375140>
- Köse, Sevde. "Gazze'de Yahudilerin Din Savaşı ve İşgal Ordusunu Şekillendiren Siyonist Askerler" (2024). <https://www.muslimport.com/gazgede-yahudilerin-din-savasi-ve-iskal-ordusunu-sekillendiren-siyonist-askerler/> Erişim tarihi: 9 Mart 2024.
- Küçükcan, Talip. "'Terörün Sosyolojisi: Toplumsal Kökenleri Anlama İmkânı'". *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 6/24 (2010), 33-54.
- Lang, Johannes. "Against Obedience: Hannah Arendt's Overlooked Challenge to Social-Psychological Explanations of Mass Atrocity". *Theory & Psychology* 24/5 (Ekim 2014), 649-667. <https://doi.org/10.1177/0959354314542368>
- Le Bon, Gustave. "Kitleler Psikolojisi. çev." *Yunus Ender. İstanbul: Hayat Yayınları* (1997).
- Lothane, Henry Zvi. *The lie of the banality of evil: Hannah Arendt's fatal flaw. In Ethics of Evil*. Routledge, 2018.
- Mezkit, Mesut. "Siyonizmin Siyon Protokolleri'ile 'Dünya Hakimiyeti' Düşüncesi." *Yeni Fikir Dergisi* 6/13 (2014), 69-92.
- Pappe, Ilan. *İsrail Hakkında On Mit*. Ankara: Nika Yayın, 2018.
- Reicher, Stephen vd. "Making a Virtue of Evil: A Five-Step Social Identity Model of the Development of Collective Hate". *Social and Personality Psychology Compass* 2/3 (Mayıs 2008), 1313-1344. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2008.00113.x>
- Reicher, Stephen - Haslam, S. Alexander. "Rethinking the Psychology of Tyranny: The BBC Prison Study". *British Journal of Social Psychology* 45/1 (Mart 2006), 1-40. <https://doi.org/10.1348/014466605X48998>
- Reicher, Stephen D. "The St. Pauls' Riot: An Explanation of the Limits of Crowd Action in Terms of a Social Identity Model". *European Journal of Social Psychology* 14/1 (Ocak 1984), 1-21. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420140102>
- Reis, Harry T. *A Brief History of Social Psychology*. Advanced Social Psychology: The State of the Science, 2019.
- Searle-White, Joshua. "Identity—The Consistent Feature". *The Psychology of Nationalism*. kitap editörü Joshua Searle-White, 47-66. New York: Palgrave Macmillan US, 2001. https://doi.org/10.1057/9780312299057_4
- Segarra, Paulina - Prasad, Ajnesh. "How Does Corporeality Inform Theorizing? Revisiting Hannah Arendt and the Banality of Evil". *Human Studies* 41/4 (Aralık 2018), 545-563. <https://doi.org/10.1007/s10746-018-9474-8>

- Staub, Ervin. "The Roots and Prevention of Genocide and Related Mass Violence". *Zygon*® 47/4 (Aralık 2012), 821-842. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9744.2012.01302.x>
- Şahin, Ömer Kemal. "(Dost) Düşmanlar: Hıristiyan Siyonizmde Antisemitizm ve Anti-İslamizm". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/3 (15 Aralık 2019), 1315-1330. <https://doi.org/10.18505/cuid.591223>
- Tajfel, Henri - Turner, John C. "The Social Identity Theory of Intergroup Behavior". *Political Psychology*. ed. John T. Jost - Jim Sidanius. 276-293. Psychology Press, 0 Basım, 2004. <https://doi.org/10.4324/9780203505984-16>
- United Nations. Report of the special committee to investigate Israeli practices affecting the human rights of the Palestinian people and other Arabs of the occupied territories, Report of the special committee to investigate Israeli practices affecting the human rights of the Palestinian people and other Arabs of the occupied territories (Kanun No. No. A/61/500/Add.1, 8/6/2007.). (2008).
- Usher, Graham. "The Wall and the Dismemberment of Palestine". *Race & Class* 47/3 (Ocak 2006), 9-30. <https://doi.org/10.1177/0306396806061084>
- Wargo Eric. "Bad Apples or Bad Barrels? Zimbardo on 'The Lucifer Effect'". *APS Observer* 19 (2006).
- Wilson, Alan T. "Vice-Based Accounts of Moral Evil". *Philosophical Studies* 180/9 (Eylül 2023), 2825-2845. <https://doi.org/10.1007/s11098-023-02010-9>
- Wolsko, Christopher vd. "Framing Interethnic Ideology: Effects of Multicultural and Color-Blind Perspectives on Judgments of Groups and Individuals." *Journal of Personality and Social Psychology* 78/4 (2000), 635-654. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.78.4.635>
- Zasuń Anna. "Psycho-Social and Psycho-Political Diversity Within the Concept of Identity with Specific Reference to the Jewish Community". *czestochowajews.org*.
- Zimbardo, Philip G. *The Lucifer effect: Understanding How Good People Turn Evil*. New York: Random House Trade Paperbacks, 2008 Random House trade pbk. ed., 2008.
- "Health conditions in the occupied Palestinian territory including east Jerusalem and in the occupied Syrian Golan", 2006. [//efaidnbmnmbpcjpcglefndmkaj/https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA76/A76_15-en.pdf](https://efaidnbmnmbpcjpcglefndmkaj/https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA76/A76_15-en.pdf)
- URL-1, <https://uchilaltv.com/2023/11/21/gazgede-yasananlar-soykirim-sucunun-sartlarini-karsiliyor/> Erişim tarihi: 9 Mart 2024.
- URL-2, <https://web.archive.org/web/20141007120927/http://documentaryheaven.com/the-stanford-prison-experiment/> Erişim tarihi: 9 Mart 2024.
- URL-3, <https://www.ahaber.com.tr/dunya/2023/11/13/teror-devleti-israilin-givati-tugayi-gazgede-okulu-us-yapti-tepki-ceken-kutlama-goruntuleri/> Erişim tarihi: 9 Mart 2024.
- URL-4, <https://www.dailyummah.com/yahudiler-gazgede-yapilan-soykirimi-kutladi/> Erişim tarihi: 9 Mart 2024.
- URL-5, <https://www.risalehaber.com/yahudi-haham-gazgede-bebeklerin-de-oldurulmesi-gerektigini-soyledi-438847h.htm/> Erişim tarihi: 9 Mart 2024.
- URL-6, İsraili hahamdan insanlık dışı sözler... Filistinlileri 'hayvanlar' olarak niteledi, (2023). <https://m.aksam.com.tr/guncel/israilli-hahamdan-insanlik-disi-sozler-filistinlileri-hayvanlar-olarak-niteledi/haber-1418712/> Erişim tarihi: 9 Mart 2024.
- URL-7, Öldürülen Gazzeli çocuklar için İsrail'de sevinç gösterisi!, (2024). <https://www.dailymotion.com/video/x6hwd0x/> Erişim tarihi: 9 Mart 2024.
- URL-8, <https://iktibasdergisi.com/2023/05/15/israil-kurulus-yildonumunu-gazze-yi-vurarak-kutladi/> Erişim tarihi: 9 Mart 2024.